

Könyvészetileg ismeretlen Nottenstein nyomtatványok 1728-ból. A budai Landerer Nyomda alapítójától, a bajor származású Landerer János Sebestyéntől a tipográfia Nottenstein János Györgyre szállt, aki Landerer halálát (1727. június 7.) követően feleségül vette (1728. január 11.) özvegyét. Nottenstein János György haláláig (1737. április 10.) vezette a nyomdát. A műhely eleinte szabadalom nélkül működött. 1728. január 30-án Nottenstein azt kérte a budai tanácstól, járjon közbe bécsi ügyvivője által, hogy kizárólagos szabadalmat kaphasson német evangéliumos könyvek, katekizmusok és ábécéskönyvek kiadására. A tíz évre elnyert királyi kancelláriai privilégium (1728. április 28.)¹ értelmében Magyarországon ő nyomtathatott és árusíthatott német nyelvű ábécéskönyveket, katekizmusokat és evangéliumos könyveket a tanuló ifjúság számára, melyek közül köteles volt az ábécéskönyveket a polgári, a katekizmusokat és az evangéliumos könyveket pedig az egyházi hatósággal cenzúráztatni. 1733-ban katalógust adott ki a tőle megvásárolható nyomtatványokról a hozzávetőleges tartalom és az ár megjelölésével *Catalogus librorum in typographia Budensi apud Joannem Georgium Nottenstein reperibilium* címen.² A katalógusban közölt latin, magyar és német nyomtatványok egyrészt arra utalnak, hogy ugyanaz a munka több nyelven is megjelent. Másrészt összevetve a tartalmat jelző címeket a tipográfiából kikerült, jelenleg példányból ismert nyomtatványokkal, nyilvánvaló, hogy a bibliográfiai számbavételekből pillanatnyilag még több Nottenstein-kiadvány hiányzik. Ilyen a következő, gyűjteményemben őrzött, a sajtó alól három önálló címlappal 1728-ban kikerült két német nyelvű könyvecske, mely kolligátumként 18. századi fatáblára vont bőrkötésben maradt fenn.

1.

Evangelia / Samt denen / Episteln oder Lectionen / [...] / Zu Nutz allen Catholischen Seel= / Sorgern und Christlicher Jugend.

Ofen [Buda], Joh. Georg Nottenstein, 1728.

A⁸ – Z⁸, Aa⁸ – Bb⁸ = [200] levél, 16-r.

A kolligátum első darabja az *Evangéliumok és Episztolák* címmel magyarul is számos kiadásban és változatban megjelent szöveg bibliográfiailag ismeretlen, német nyelvű kiadása, piros-fekete címlappal, szövegközti fametszetes ábrákkal, lapszámozás nélkül. A címlap után kivonat olvasható a nyomda által elnyert privilégiumból: *Extract aus dem Kaiserlich- und Königl. Hungarischen Privilegio* címmel (A1v–A2r). Az 1733-ban megjelent nyomdai katalógusban: „*Libri germanici [...] Evangeli, einfache, 16-r., 12 denár. [...] Evangeli, doppelte, 16-r., 18 denár.*” A kiadás két változata (einfache und doppelte) közti különbséget példányok hiányában nem tudom ismertetni. Miután azonos méretű könyvekről van szó, a doppelte szövege feltehetően bővebb. A szöveg magyar nyelvű megjelenésére utal ugyanott: „*Libri ungarici [...] Evangélium figurákkal, 12-r., 20 denár.*” A magasabb árat talán a nagyobb méret indokolja, de lehet, hogy szövegében is bővebb, ez esetben a nyomdai katalógusban említett doppelte kiadás fordításáról lehet szó.

2.

[Peter Canisius] **Kleiner / Catechismus / Doctoris Petri Canisii,** / In kurtze Frag und Antwort / gestellt für die gemeine Leut und / Jugend im Druck verfertigt. [...] – **Catholisches / Frag-Büch-lein** / Etlicher Geheimnussen des Le- / bens Leidens und Sterbens / unsers Herrn / Jesu Christi [...]. Ofen [Buda], Joh. Georg Nottenstein, 1728.

A⁸ – C⁸, D⁴, E⁸ – F⁸ = [44] levél, 16-r.

A kolligátum második darabja Canisius Szent Péter kis katekizmusának német nyelvű, bibliográfiailag

¹ GÁRDONYI 1917, 5; vö. még, GÁRDONYI 1944, 1–18.

² A jegyzéket közölte: GÁRDONYI 1917, 15–17.

ismeretlen magyarországi kiadása szövegközi fametszetes ábrákkal, lapszámozás nélkül. Ezt követi önálló címlappal és folyamatos ívszámozással, ugyancsak lapszámozás nélkül egy katekizmus típusú, német nyelvű katolikus kérdés-könyvecske, végén a lorettói litánia szövegével. A második címlap az E1 levél rektóján. Az 1733-ban megjelent nyomdai katalógusban: „*Libri germanici [...] Catechismus samt Frag-Büchl, 16-r., 4 denár*”, vagyis kiadói kolligátumról van szó. Latin–magyar és latin–német nyelvű megjelenésére utal ugyanitt: „*Libri latini [...] Canisius latino-ungaricus, 8-r., 6 denár: Canisius latino-germanicus, 8-r., 6 denár.*” A kétnyelvű kiadások egyikéből sincs ismert példány, a magasabb árat feltehetően a nagyobb méret és a latin szöveggel bővült terjedelem indokolja.

Hivatkozott irodalom

GÁRDONYI Albert, *Magyarországi könyvnyomdászat és könyvkereskedelem a 18. században, különös tekintettel Budára és Pestre*, Bp., Lantos A., 1917.

GÁRDONYI Albert, *Hazai könyvtermelésünk a Pragmatica Sanctio korában = Magyar Könyvszemle*, 68(1944), 1–18.

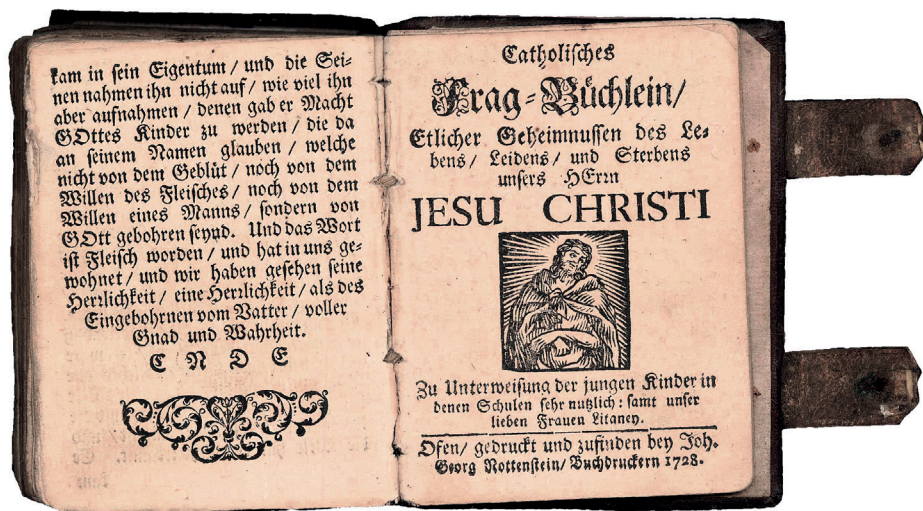
BORDA LAJOS

1. ábra. *Evangelia [...]. Címlap, Buda, 1728, Nottenstein nyomda*

2. ábra. Canisius Szent Péter; Kleiner Catechismus, címlap, Buda, 1728, Nottenstein nyomda

3. ábra. A kiadó kolligátum belső címlapja: Catholisches Frag-Büchlein [...]. Buda, 1728, Nottenstein nyomda